

REPUBLIKA HRVATSKA
VRHOVNI SUD REPUBLIKE HRVATSKE
ZAGREB

ŽUPANIJSKI SUD
U ZAGREBU

25 -10- 2021

ODJEL ZA RATNI ZLOČIN
OSKOK
PRIMLJENO

Broj: Kž-rz 22/2018-8

REPUBLIKA HRVATSKA
RJEŠENJE

Vrhovni sud Republike Hrvatske u vijeću sastavljenom od sudaca Ranka Marijana, kao predsjednika vijeća, te Ileana Vinja, Melite Božičević-Grbić, Žarka Dundovića i Ratka Ščekića, kao članova vijeća, uz sudjelovanje više sudske savjetnice-specijalistice Maje Ivanović Stilinović, kao zapisničarke, u kaznenom predmetu protiv optuženog Veljka Stjepanovića, zbog kaznenog djela iz članka 120. stavka 1. Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske („Narodne novine“, broj 53/91., 39/92., 91/92., 31/93., 35/93., 108/95., 16/96. i 28/96., dalje: OKZRH), odlučujući o žalbama državnog odvjetnika i optuženika podnesenim protiv presude Županijskog suda u Zagrebu od 19. srpnja 2018. broj K-Rz-3/2017., u sjednici održanoj 7. listopada 2021., u prisutnosti u javnom dijelu branitelja optuženika, odvjetnika Ante Nobila,

riješio je:

I. Prihvata se žalba optuženog Veljka Stjepanovića, ukida se prvostupanjska presuda te se predmet upućuje prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje i odluku.

II. Uslijed gornje odluke, žalba državnog odvjetnika postala je bespredmetna.

Obrazloženje

1. Prvostupanjskom presudom Županijskog suda u Zagrebu optuženi Veljko Stjepanović proglašen je krivim za počinjenje kaznenog djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava, ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz članka 120. stavka 1. OKZRH i na temelju te zakonske odredbe i uz primjenu članka 38. i 39. OKZRH osuđen na kaznu zatvora od dvije godine i šest mjeseci, u koju mu je, na temelju članka 45. OKZRH, uračunato vrijeme provedeno u pritvoru te svako lišenje slobode u vezi s kaznenim djelom i to od 4. studenoga 2016. do 14. ožujka 2017. Na temelju odredbe članka 148. stavka 1. Zakona o kaznenom postupku („Narodne

novine" broj 152/08., 76/09., 80/11., 91/12. – odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, 143/12., 56/13., 145/13., 152/14. i 70/17., dalje: ZKP/08.) optuženik je dužan naknaditi troškove kaznenog postupka iz članka 145. stavka 2. ZKP/08. u iznosu od 6.687,49 kn.

2. Protiv navedene presude žalbu je podnio državni odvjetnik, zbog odluke o kazni, s prijedlogom da se pobijana presuda preinači na način da se optuženiku izrekne stroža, primjerena kazna zatvora.

3. Žalbu je podnio i optuženi Veljko Stjepanović po branitelju, odvjetniku Anti Nobilu, zbog bitne povrede odredaba kaznenog postupka, povrede kaznenog zakona te pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, s prijedlogom da se pobijana presuda ukine i predmet uputi prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje i odluku. Ujedno je zatražena obavijest o javnoj sjednici.

4. Odgovor na žalbe nije podnesen.

5. Prije održavanja sjednice vijeća spis je, u skladu s odredbom članka 474. stavka 1. ZKP/08. dostavljen Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske koje ga je u roku vratilo.

6. Sjednici drugostupanjskog vijeća pristupio je branitelj optuženika, odvjetnik Anto Nobilo, koji je izložio navode podnesene žalbe. Iako uredno obaviješteni, državni odvjetnik i optuženi Veljko Stjepanović, sjednici nisu pristupili pa je ista, sukladno članku 475. stavku 4. Zakona o kaznenom postupku („Narodne novine“ broj 152/08., 76/09., 80/11., 91/12. – odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, 143/12., 56/13., 145/13., 152/14., 70/17. i 126/19., dalje: ZKP/08-l) održana u njihovoj odsutnosti.

7. Žalba optuženika je osnovana.

8. Prije svega treba reći da nije ostvarena bitna povreda odredaba kaznenog postupka iz članka 468. stavka 1. točke 11. ZKP/08. Optuženik tvrdi da prvostupanjska presuda nema razloga o odlučnim činjenicama i to, kako u pogledu optuženikove nadležnosti za zatvor u Đulovcu, tako i u pogledu utvrđenja koje su zločine počinili milicajci, a koje pripadnici Teritorijalne obrane u Đulovcu. Ujedno smatra da je zbog takvog propusta pobijana presuda i nerazumljiva.

9. Naime, prvostupanjski je sud, iako sumarno, obrazložio zbog čega smatra da je zatvor u Đulovcu, u kojem su zlostavljani civili, obuhvaćao i nadležnost Sektora odjeljenja stanice milicije Bijela u Miokovićevu (sadašnjem Đulovcu), čiji komandir je bio optuženik. Sukladno tome, prvostupanjski je sud obrazložio da prihvaća dio iskaza svjedoka Save Žarkovića koji navodi da je stanica milicije premještena iz mjesne zajednice u veterinarsku stanicu, u okviru koje je oformljen zatvor koji su osiguravali pripadnici teritorijalne obrane te rezervni milicajci. Osim toga, naveo je zbog čega je prihvatio i iskaz svjedoka Krste Žarkovića, komandanta Teritorijalne obrane Daruvar, u dijelu u kojem je opisao da je optuženika imenovao komandrom odjeljenja Stanice milicije Bijela. Ta okolnost upućuje na isprepletenost formacija milicije te pripadnika Teritorijalne obrane u okviru formiranog zatvora na tom

području. O svemu navedenom prvostupanjska presuda sadrži dovoljne razloge koji su razumljivi pa nije ostvarena citirana postupovna povreda na koju upire optuženik.

10. Međutim, u pravu je optuženik kada tvrdi da je činjenično stanje ostalo, barem za sada, pogrešno utvrđeno.

11. Naime, u ovom postupku nije sporno da su u inkriminirano vrijeme u zatvoru u Miokovićevu (sadašnjem Đulovcu) bili zlostavljani civili. Ne samo da su o tome iskazivali svjedoci Ante Tutić, Antun Ilovača, Stevan Solar, Jovan Cvikić, Ivan Bodiš, Kristijan Martelo i niz drugih zlostavljanih civila, već navedeno potvrđuju i svjedok Krsto Žarković, komandant Teritorijalne obrane Daruvar, svjedoci Stevo Žarković i Mijo Dobraš, pripadnici milicije, pa tako i sam optuženi Veljko Stjepanović. Nije sporno niti da je optuženik o svemu tome imao saznanja jer je opisao da je čuo i znao da su u zatvor u Đulovcu dovodeni civili koji su tamo bili maltretirani, o čemu je on obavijestio svjedoka Krstu Žarkovića.

12. Međutim, u ovom kaznenom predmetu postavilo se, kao suštinsko, pitanje je li optuženi Veljko Stjepanović, kao formalni komandir odjeljenja Stanice milicije Bijela u Đulovcu, imao efikasnu, odnosno stvarnu kontrolu nad svojim podređenima (pripadnicima milicije i teritorijalne obrane) te je li raspolagao djelotvornim sredstvima kojima bi spriječio zlostavljanja civila koja su se događala u tom zatvoru. O tome prvostupanjski sud nije vodio računa.

13. Naime, zapovjedna odgovornost uključuje odgovornost nadređenog, kako za činjenje, tako i za nečinjenje njegovih podređenih (garantna uloga). Zapovjedna odgovornost propisana je odredbama članka 7. stavka 3. Statuta Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju, a njezini elementi razrađeni su kroz jurisprudenciju toga suda u nizu odluka u pitanju zapovjedne odgovornosti (*IT-97-25, Krnojelac, IT-93-33, Krstić, IT-96/21, Mucić, IT-95/14-2, Kordić/Čerkez, IT-94-2, Nikolić* i druge). Dakle, da bi se nadređeni mogao smatrati odgovornim za kaznena djela svojih podređenih potrebno je utvrditi tri elementa, i to 1. postojanje hijerarijskog odnosa nadređeni – podređeni, 2. da je nadređeni znao ili je imao razloga znati da se podređeni sprema počinuti kaznena djela ili da ih je počinio te 3. da nadređeni nije poduzeo nužne i potrebne mjere da spriječi takva djela ili da kazni neposredne počinitelje. Hijerarhijski odnos nadređenog i podređenog može postojati na temelju *de iure* ili *de facto* položaja. Položaj *de iure* nadređenog značajna je indicija postojanja stvarne i efektivne kontrole, ali sama za sebe nije dostatna za zaključak o zapovjednoj odgovornosti. Efektivna kontrola znači stvarnu mogućnost nadređenog da spriječi kaznena djela ili da kazni neposredne počinitelje, odnosno podređene, da pokrene postupak protiv njih ili da ih prijavi nadležnim organima. Da bi se utvrdilo postojanje efektivne kontrole potrebno je ispunjenje tri pretpostavke: ovlast za izdavanje zapovijedi, moć utjecaja na podređene i dokazi izvedeni iz tzv. raspodjele zadataka (predmet *IT-94-2, Nikolić*).

14. Prema Odluci od 28. kolovoza 1991., potpisanoj po Krsti Žarkoviću, komandantu Štaba teritorijalne obrane Daruvar (list 1616. spisa), proizlazi da je optuženik imenovan komandir Stanice milicija Bijela, Odjeljenje u Đulovcu. Navedena odluka doista upućuje na to da je optuženik u konkretnom slučaju imao formalnu

zapovjednu ulogu, odnosno *de iure* vlast, što je za prvostupanjski sud bilo dovoljno za zaključak o postojanju garantne uloge optuženika. Iz navedenog je jasno da se sud nije bavio pitanjem je li u konkretnom slučaju izvršena primopredaja vlasti u vrijeme kada je optuženik imenovan komandir, je li postojao formalnopravni okvir za uspostavu njegovog zapovjednog lanca (pravilnik, naredba, odluka) temeljem kojeg je optuženik mogao postupati prema svojim podređenima te samim time i je li postojala raspodjela zadataka između optuženika i njegovih podređenih. Nadalje, nije vodio računa o duljini razdoblja stavljenog na teret optuženiku (od 28. kolovoza do 1. listopada 1991.) tijekom kojeg je optuženik trebao uspostaviti efektivnu kontrolu nad podređenima, a niti je sagledao značaj okolnosti u kojima su se odvijale terećene inkriminacije (paradržava koja je bila tek u nastajanju), a u kojim uvjetima takva odluka o imenovanju može ostati tek forma bez stvarnog sadržaja. U tom kontekstu očito propušta cijeniti iskaz svjedoka Krste Žarkovića koji je naveo da optuženik nije imao nikakvu ulogu u funkcioniranju zatvora i da nije vršio efektivnu zapovjednu ulogu jer mu policajci nisu bili lojalni tj. izvršavali su naredbe druge osobe – Jovana Carevića. Jednako tako, nije vodio računa niti o iskazu svjedoka Save Žarkovića koji je potvrdio da optuženik nikada nije imao nikakvu funkciju niti zadatke, nitko mu se nije obraćao riječju „komandire“, a i da jest izdavao naredbe, ne bi bile izvršene, jer nije mogao narediti da se ikoga uhapsi ili da ga se pusti iz zatvora. Identično je iskazivao i svjedok Mijo Dobraš kada je opisao optuženika kao normalnu osobu nesklonu nasilju, bez ikakvog autoriteta, koja tamo nije mogla ništa napraviti "od tih budala jer bi oni i njega ubili", a taj dio iskaza također nije uzet u obzir.

15. S druge strane, ne može se, za sada, sa sigurnošću tvrditi ni da optuženik nije poduzeo baš nikakve mjere da spriječi zlostavljanje civila u zatvoru u Đulovcu. U tom pravcu prvostupanjski sud nije s dovoljnom pažnjom analizirao dio iskaza svjedoka Krste Žarkovića koji je potvrdio navode optuženika o tome da ga je on obavijestio da ne može utjecati na događaje u zatvoru, kao i da mu je iznosio svoj stav da nije u redu to što se događa. Taj svjedok je jasno iskazao da ga je optuženik, kao podređeni, obavijestio o stanju na terenu, ali da, prema njegovom mišljenju, nije imao nikakve pravne ili fizičke mogućnosti spriječiti kaos koji se tamo odvijao. Zanemaren je i dio iskaza tog svjedoka u kojem je opisao da je upravo zbog takve situacije rasformirao zatvor u listopadu 1991., a da je optuženik odmah nakon toga otišao u Bosnu, a potom i Nizozemsku gdje se nalazio sve do trenutka predaje Republici Hrvatskoj, o čemu je iskazivao i sam optuženik.

16. Kraj tako utvrđenog stanja, ne može se zanemariti niti činjenica da, za sada, iz podataka u spisu proizlazi da je zatvor u Đulovcu faktički osnovao i njime upravljao Jovan Carević s ciljem razmjene zlostavljanih civila. To potvrđuju iskazi svjedoka Krste Žarkovića da je u Đulovac poslao optuženika upravo zato da spriječi nezakonita uhićenja i zlostavljanje civila koja je provodio Jovan Carević, kao i svjedoka Save Žarkovića da je stvarni zapovjednik milicije i vojske bio Jovan Carević, svi su ga se bojali, a on je naredio „hapšenja“ Hrvata koji su služili za razmjenu, dok odjeljenje milicije, u stvari, nije bilo ni osnovano. O ulozi Jovana Carevića su iskazivali i svjedoci, zlostavljeni civili Ante Tutić i Ante Smiljčić, navodeći ga kao glavnog organizatora pobune koja se događala u Đulovcu. Međutim, prvostupanjski sud nije razjasnio njegovu ulogu u funkcioniranju zatvora, odnosno važnost njegovog

utjecaja na postojanje efikasne kontrole i moći optuženika kao komandira nad podređenima.

17. Stoga je u pravu žalitelj kada tvrdi da je činjenično stanje ostalo pogrešno utvrđeno pa je pobijanu presudu trebalo ukinuti i predmet uputiti sudu prvog stupnja na ponovno suđenje i odluku.

18. Posljedično, žalba državnog odvjetnika zbog odluke o kazni postala je bespredmetna.

19. U ponovljenom suđenju prvostupanjski će sud imati u vidu naprijed istaknute nedostatke te će provesti sve do sada izvedene dokaze, ali i nove ako ih ocijeni opravdanima. Pri tome će osobito voditi računa o tome jesu li, osim postojanja formalne odluke o imenovanju optuženika komandirrom, kao *de iure* vlasti, ostvareni i drugi elementi nužni za postojanje njegove zapovjedne odgovornosti, a posebno o tome je li unutar postojanja „paradržave“ uspostavljen formalnopravni okvir temeljem kojeg je optuženik mogao postupati po vertikali zapovjednog lanca te je li uspostavio efektivnu vlast nad podređenima, a što je sve odlučno za postojanje njegovog garantnog položaja kao temelja njegove zapovjedne odgovornosti. Na temelju sveobuhvatne analize, kako svakog dokaza za sebe, tako i u njihovoj ukupnosti, prvostupanjski će sud postupiti u skladu s odredbom članka 459. stavaka 4. i 5. ZKP/08. te donijeti novu, na zakonu osnovanu presudu.

20. Pri tome, iz podataka u spisu proizlazi da se optuženik više ne nalazi u istražnom zatvoru, a time su otpali i važni razlozi zbog kojih je ovaj kazneni postupak razdvojen od postupka koji se vodi protiv neposrednih počinitelja ratnog zločina prema civilima zatočenim u zatvoru u Đulovcu. Stoga će prvostupanjski sud ispitati jesu li i dalje ispunjeni uvjeti iz članka 25. ZKP/08-I.

21. Slijedom navedenog, trebalo je ,na temelju članka 483. stavka 1. ZKP/08-I, riješiti kao u izreci.

Zagreb, 7. listopada 2021.

Predsjednik vijeća:
Ranko Marijan, v.r.

ZA TOČNOST OTPRAVKA
Ovlašteni službenik:
Voditelj Pisarnice za prijem i otpremu

